

ПОДОПАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Іван Діордіца,
викладач ВСП «Олександрійський аграрний фаховий
коледж Білоцерківського національного аграрного
університету»

Анотація. У статті розглядається багатогранна проблема освітніх втрат студентів закладів фахової передвищої освіти, спричинених безпрецедентними викликами, такими як пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні. Визначено та проаналізовано основні прояви цих втрат, що охоплюють академічні, психологічні та соціальні аспекти. Запропоновано комплекс сучасних освітніх підходів та інноваційних педагогічних стратегій для їх ефективного подолання.

Abstract. The article examines the multifaceted problem of educational losses of students of professional pre-higher education institutions caused by unprecedented challenges, such as the COVID-19 pandemic and the full-scale war in Ukraine. The main manifestations of these losses, covering academic, psychological and social aspects, are identified and analyzed. A set of modern educational approaches and innovative pedagogical strategies is proposed for their effective overcoming.

Вступ

Освітні втрати — це не просто статистична аномалія, а глибока системна проблема, яка є однією з найтривожніших викликів сучасної освітньої системи. У контексті України ця проблема набула особливої, трагічної гостроти через подвійну, взаємопов'язану кризу: безпрецедентну глобальну пандемію COVID-19 та руйнівну, повномасштабну війну. Ці події не лише кардинально змінили освітній процес, але й залишили глибокий слід на психоемоційному стані та академічній підготовці молодого покоління.

Сьогодні студенти, які приходять у заклади фахової передвищої освіти, часто демонструють значно знижений рівень базових знань, істотно слабшу мотивацію до навчання та гостру нестачу фундаментальних навичок самоорганізації та навчання. Це створює складну дилему для освітньої спільноти. Відтак актуалізується питання: як саме українські освітяни можуть не просто реагувати на цей виклик, а реагувати активно та ефективно? Чи здатна система фахової

передвищої освіти адаптуватися до цих нових, жорстоких умов, перетворивши «втрачене покоління» на покоління інноваторів, здатних долати труднощі та будувати майбутнє? Це вимагає не лише точкових змін, але й глибокої, системної трансформації підходів до навчання, виховання та підтримки.

Причини та наслідки освітніх втрат

Освітні втрати є багатофакторним явищем, спричиненим складним переплетенням зовнішніх обставин та внутрішніх освітніх дисфункцій. Серед основних чинників, що призвели до цього стану, варто виокремити такі.

Тривала дистанційна форма навчання. Примусовий і часто непідготовлений перехід до онлайн-навчання під час пандемії, а потім і війни, призвів до суттєвого зниження якості засвоєння матеріалу. Відсутність прямого контакту з викладачем, обмежені можливості для практичних занять, технічні проблеми та відволікаючі фактори в домашньому середовищі часто перешкоджали

ефективному навчанню. Це поглибило розрив у знаннях, особливо у тих студентів, які потребують більше індивідуальної уваги або мають специфічні потреби у навчанні.

Психоемоційна нестабільність молоді. Постійний стрес, тривожність, спричинені пандемією (страх за здоров'я, соціальна ізоляція) та війною (загроза життю, втрата близьких, руйнування інфраструктури), підірвали психологічне благополуччя студентів. Це проявляється у зниженні концентрації уваги, труднощах із запам'ятовуванням, апатії, депресивних станах та загальній демотивації до навчання. Навчання в стані постійного стресу стає вкрай неефективним.

Вимушена міграція та порушення навчальних траєкторій. Значна частина студентів була змушена покинути свої домівки, міста, а інколи й країну. Це призвело до розірвання усталених навчальних зв'язків, необхідності адаптуватися до нових освітніх закладів (або продовжити навчання дистанційно з нових місць, часто в умовах відсутності належного обладнання та стабільного інтернету), що створювало додатковий стрес та академічні труднощі.

Обмеження у практичному навчанні. Для фахової передвищої освіти, яка має чітку практичну спрямованість, обмеження у доступі до лабораторій, майстерень, виробничих практик є критично важливим. Неможливість відпрацювати навички на реальному обладнанні, здобути досвід вирішення практичних завдань значно погіршує якість підготовки майбутніх фахівців.

Наслідки цих чинників є значно глибшими, ніж просто прогалини у знаннях. Вони включають:

- втрату впевненості у власних силах та здібностях (постійні невдачі, нерозуміння матеріалу можуть призвести до синдрому вигорання та втрати віри в успішне завершення навчання);
- зниження навчальної дисципліни та самоорганізації (відсутність зовнішнього контролю, неструктуроване середовище дистанційного навчання часто призводить до прокрастинації, невчасної здачі завдань та загального зниження рівня самодисципліни);
- дефіцит комунікативних та соціальних навичок (тривала ізоляція та дистанційне спілкування обмежують можливості для розвитку навичок командної роботи, вирішення конфліктів, публічних виступів, що є критично важливим для будь-якого фахівця);
- зниження загальної мотивації до навчання та професійного розвитку: студенти можуть не бачити сенсу в подальшому навчанні, якщо відчувають себе недостатньо підготовленими або не вірять у свою здатність реалізуватися в обраній професії.

Освітні стратегії подолання втрат

Подолання освітніх втрат вимагає комплексного, системного підходу, який поєднує діагностику, індивідуалізацію, інноваційні методики та потужну психологічну підтримку.

1. Індивідуалізація та діагностика (персоналізований підхід).

Першим і найважливішим кроком на шляху до подолання освітніх втрат має стати ретельне вхідне діагностування знань і навичок студентів. Це не просто перевірка рівня знань, а глибокий аналіз компетенцій, що дозволяє виявити не лише академічні прогалини, а й слабкі місця у м'яких навичках (soft skills), а також оцінити психоемоційний стан студента. На основі отриманих даних можливо будувати адаптовану освітню траєкторію для кожного студента. Це може включати:

- індивідуальні консультації та менторство (додаткові заняття з викладачами, репетиторами або наставниками);
- адаптивні навчальні програми (можливість обирати поглиблені або корекційні модулі, залежно від індивідуальних потреб);
- гнучкий графік (за певних умов, надання можливості студентам самостійно регулювати темп навчання);
- психологічна підтримка (залучення психологів для роботи зі студентами, які відчувають стрес, тривогу чи демотивацію).

2. Мікронавчання і модульність (засвоєння знань у власному темпі).

Формат мікронавчання (microlearning) дозволяє структурувати навчальний матеріал у вигляді невеликих, логічно завершених блоків або модулів. Кожен такий блок фокусується на одному конкретному понятті, навичці або завданні. Це має декілька переваг:

- зручний темп опанування (студенти можуть вивчати матеріал у власному темпі, повертатися до складних тем, не відчуваючи перевантаження);
- підвищення концентрації (короткі уроки легше сприймаються та запам'ятовуються, особливо в умовах обмеженої уваги);
- гнучкість та доступність (мікромодулі легко інтегруються в онлайн-платформи, мобільні додатки, що робить навчання доступнішим у будь-який час та з будь-якого місця);
- акцент на практиці (кожен модуль може містити практичне завдання або тест, що дозволяє одразу закріпити отримані знання).

3. Використання наставництва (менторства).

Підключення старшокурсників або випускників до наставницької діяльності є потужним інструментом. Ментори можуть надавати академічну підтримку, ділитися досвідом, допомагати з адаптацією до студентського життя та долати

психологічні бар'єри. Це підвищує ефективність навчання для молодших студентів, сприяє їх соціалізації, знижує рівень тривожності та зміцнює горизонтальні зв'язки в академічній спільноті. Наставництво також розвиває лідерські якості та відповідальність у менторів.

4. Інтерактивні методики (навчання через дію та співпрацю).

Впровадження кейс-методів, рольових ігор, симуляцій, дебатів та міждисциплінарних проєктів активізує мислення студентів, стимулює критичний аналіз, креативність та засвоєння матеріалу через практику та інтерактивну взаємодію. Ці методики дозволяють:

- ▼ застосовувати знання в реальних або імітованих ситуаціях (студенти бачать, як теорія працює на практиці);

- ▼ розвивати навички вирішення проблем (аналіз кейсів та пошук рішень тренують логічне мислення);

- ▼ покращувати комунікативні та командні навички (робота в групах над проєктами вчить ефективній взаємодії та розподілу ролей);

- ▼ підвищувати мотивацію (інтерактивні заняття є цікавішими та залучають студентів до активної участі).

5. Психологічна підтримка та розвиток емоційного інтелекту.

Окрім академічних, важливо приділяти увагу психологічним втратам. Запровадження тренінгів зі стресостійкості, управління емоціями, вирішення конфліктів, а також доступ до кваліфікованої психологічної допомоги є критично важливим. Розвиток емоційного інтелекту допомагає студентам краще адаптуватися до складних умов, розуміти себе та інших, ефективніше взаємодіяти та долати життєві труднощі.

Висновки

Подолання освітніх втрат у закладах фахової передвищої освіти це не лише нагальне, а й комплексне завдання, що вимагає гнучкості, емпатії, інноваційного мислення та фундаментального професійного оновлення кожного викладача. Освітні втрати, спричинені пандемією та війною, слід розглядати не як непереборну перешкоду, а як унікальну можливість для глибокої, системної трансформації освітнього процесу.

У цій новій парадигмі студент має стати активним суб'єктом навчання, ініціатором власного розвитку, а не пасивним споживачем інформації. Його роль трансформується від слухача до дослідника, творця та співучасника освітнього процесу. Водночас роль викладача еволюціонує від класичного «транслятора знань» до фасилітатора змін, ментора, коуча, який спрямовує, мотивує, надихає та створює оптимальні умови для самореалізації кожного студента. Це вимагає від викладачів постійного розвитку, освоєння нових методик, інструментів та підходів до навчання, а також глибокого розуміння психологічних потреб сучасної молоді.

Успішна реалізація цих стратегій дозволить не лише компенсувати академічні прогалини, а й сформувати у студентів критично важливі навички XXI століття: критичне мислення, креативність, комунікацію, адаптивність та цифрову грамотність. Таким чином, українська система фахової передвищої освіти зможе підготувати нове покоління висококваліфікованих, психологічно стійких та інноваційно мислячих фахівців, які стануть рушійною силою для відновлення та розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол. : В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с. (До 25-річчя незалежності України).
2. Самелюк Ю.В., Шевчук Л.В. Освітні втрати під час пандемії COVID-19 : світовий досвід та українські реалії // Інновації в освіті. 2021. № 16. С. 45–52.
3. Столична освіта : якість в умовах воєнного стану. Порадник IV. С81 З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. У 2-х ч. Ч. 2. / Упоряд.: Фіданян О.Г., Войцехівський М.Ф., Дідур О.О. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 416 с.
4. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О.В. Базелюк, О.М. Спірін, Л.М. Петренко, А.А. Каленський та ін.]. Житомир : Полісся, 2018. 160 с.
5. Шевчук О.А. (2023). Особливості організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану // Фахова передвища освіта : теорія і методика. 2023. № 3. С. 112–120.